

آموزش روان‌پزشکی با نمونه‌های بالینی

تألیف

دکتر امیر شعبانی

دکتر سید وحید شریعت

دکتر امیر حسین جلالی

ویراستار

دکتر امیر شعبانی

اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران

مرکز آموزشی - درمانی روانپزشکی ایران

انستیتو روانپزشکی تهران

مرکز تحقیقات بهداشت روان

کتاب ارجمند

دکتر امیر شعبانی، دکتر سید وحید شریعت،

دکتر امیرحسین جلالی

آموزش روان پزشکی با نمونه‌های بالینی

فروست: ۷۸۳

ناشر: انتشارات کتاب ارجمند

صفحه‌آرا: معصومه دلتواز

طراح جلد: احسان ارجمند

نقاشی روی جلد: قلم توکلی

چاپ: سمارینگ، صحافی: روشک

چاپ اول، فروردین ۱۳۹۲، ۱۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰۰-۲۴۴-۰

www.arjmandpub.com

این اثر، مشمول قانئون حمايت از مولفان و

مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس

تمام يا قسمتي از اين اثر را بدون اجازه مؤلف،

ناشر، نشر يا پخش يا عرضه کند مورد پيگرد

قانوني قرار خواهد گرفت.

سرشناسه: شعبانی، امیر

عنوان و نام‌پدیدآور: آموزش روان‌پزشکی با

نمونه‌های بالینی / تألیف امیر شعبانی، سیدوحید

شریعت، امیرحسین جلالی.

مشخصات نشر: تهران، کتاب ارجمند، ۱۳۹۱

مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص. رقعی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۰۰-۲۴۴-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: روان‌پزشکی - راهنمای آموزشی (عالی)،

روان‌پزشکی - گزارش‌های بالینی

شناسه افزوده: شعبانی، امیر، ۱۳۴۹-، شریعت،

سیدوحید، ۱۳۵۲-، جلالی‌ندوشن، امیرحسین، ۱۳۵۷-،

رده‌بندی کنگره: RC ۴۵۹/۱۳۹۱

رده‌بندی دیویی: ۶۱۶/۸۹۱۴

شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۲۸۴۴۰

مرکز پخش: انتشارات ارجمند

دفتر مرکزی: تهران بلوار کشاورز، بین خ کارگر و ۱۶ آذر، پلاک ۱۵۲، تلفن ۸۸۹۷۷۰۰۲

شعبه اصفهان: خیابان چهارباغ بالا، پاساژ هزارجریب، تلفن ۰۳۱۱-۶۲۸۱۰۷۴

شعبه مشهد: ابتدای احمدآباد، پاساژ امیر، انتشارات مجد دانش، تلفن ۰۵۱۱-۸۴۴۱۰۱۶

شعبه بابل: خ گنج افروز، پاساژ گنج افروز، تلفن ۰۱۱۱-۲۲۲۷۷۶۴

شعبه رشت: خ نامجو، روبروی ورزشگاه عضدی، تلفن ۰۱۳۱-۳۳۲۲۸۷۶

شعبه ساری: بیمارستان امام، روبروی ریاست تلفن ۰۹۱۱۸۰۲۰۰۹۰

بها: ۹۰۰۰ تومان

پیش گفتار.....	۹
فصل اول: در باب روان پزشکی و روان پزشکی.....	۱۵
اهمیت موضوع.....	۱۶
تعریف ها.....	۱۶
سهم تمایل بیمار در انتخاب نوع درمان چه اندازه است؟.....	۱۸
چرا برخی مردم از مراجعه به روان پزشکی پرهیز می کنند؟.....	۱۹
فصل دوم: تکنیک های مساعد با بیمار.....	۲۱
فصل سوم: اختلالات اضطرابی.....	۳۳
فصل سوم - قسمت ۱: اختلال اضطراب فراگیر.....	۳۵
نمونه هایی برای تشخیص.....	۳۵
فصل سوم - قسمت ۲: اختلال پانیک.....	۳۹
نمونه ای برای تشخیص.....	۳۹
نمونه ای برای درمان.....	۴۱
فصل سوم - قسمت ۳: فوبیا.....	۴۳
نمونه هایی برای تشخیص و درمان.....	۴۳
فصل سوم - قسمت ۴: اختلال وسواسی - اجباری.....	۴۷
نمونه های دیگری برای تشخیص.....	۴۸
نمونه هایی برای درمان.....	۵۰
فصل سوم - قسمت ۵: اختلال استرس پس از سانحه.....	۵۲
نمونه ای برای درمان.....	۵۵
فصل چهارم: اختلالات خلقی.....	۵۷
فصل چهارم - قسمت ۱: اختلالات افسردگی غیردوقطبی.....	۵۹
تعریف و تشخیص.....	۵۹
نمونه هایی برای تشخیص.....	۶۰
درمان اختلالات افسردگی (غیر دوقطبی).....	۶۳
۱- اختلالات افسردگی اولیه.....	۶۳
۲- اختلالات افسردگی ثانویه.....	۶۴
۳- اختلالات انطباقی.....	۶۴
نمونه هایی برای درمان.....	۶۴

۶۹	فصل چهارم - قسمت ۲: اختلالات دوقطبی
۶۹	تعریف و تشخیص
۷۰	نمونه‌هایی برای تشخیص
۷۷	فصل پنجم: اختلالات پسیکوتیک
۷۸	تعریف و تشخیص
۷۸	نمونه‌هایی برای تشخیص
۸۲	نمونه‌هایی برای درمان
۸۷	فصل ششم: اختلالات شبه جسمی
۸۸	نمونه‌هایی برای تشخیص و درمان
۸۸	تعریف و تشخیص
۹۴	فصل هفتم: اختلالات مصرف مواد
۹۵	نمونه‌هایی برای تشخیص
۱۰۰	نمونه‌هایی برای درمان
۱۰۵	فصل هشتم: اختلالات کنش جسمی
۱۰۶	نمونه‌هایی برای تشخیص و درمان
۱۱۶	فصل نهم: اورژانس‌های روان پزشکی
۱۲۴	فصل دهم: اختلالات شخصیت
۱۲۵	تعریف و تشخیص
۱۲۵	نمونه‌هایی برای تشخیص
۱۳۳	فصل یازدهم: درمان دارویی و روان‌درمانی
۱۳۴	فصل یازدهم - قسمت ۱: کلیات درمان‌ها و عوارض دارویی
۱۴۳	فصل یازدهم - قسمت ۲: درمان دارویی بی‌خوابی
۱۵۰	فصل یازدهم - قسمت ۳: روان‌درمانی‌ها
۱۶۰	منابع
۱۶۳	ضمیمه: ملاک‌های تشخیصی DSM-IV-TR
۱۶۳	Adjustment Disorders
۱۶۴	Anxiety Disorders
۱۷۲	Mood Disorders
۱۸۰	Personality Disorders
۱۸۱	Psychotic Disorders
۱۸۴	Sexual Disorders
۱۸۴	Sleep Disorders
۱۸۵	Somatoform Disorders
۱۸۸	Substance-related Disorders

فهرست جداول

- جدول ۱- نگرش به اختلالات و بیماران روان پزشکی..... ۱۹
- جدول ۲- آرایش مناسب اتاق مصاحبه..... ۲۴
- جدول ۳- مکانیسم‌های دفاعی..... ۳۱
- جدول ۴- نمونه‌هایی از علائم اختلالات اضطرابی..... ۳۷
- جدول ۵- نمونه‌هایی از وسوسه و اجبار..... ۴۹
- جدول ۶- تشخیص‌های افتراقی افسردگی بر پایه طبقه‌بندی DSM-IV-TR..... ۶۰
- جدول ۷- داروهای ضدافسردگی..... ۶۶
- جدول ۸- نمونه‌هایی از موارد مناسب برای تجویز داروهای گوناگون در یک بیمار افسرده..... ۶۸
- جدول ۹- نمونه‌هایی از موارد نامناسب یا نیازمند احتیاط برای تجویز داروهای ضدافسردگی..... ۶۸
- جدول ۱۰- برخی از خطاهای رایج در تشخیص اختلال دوقطبی..... ۷۱
- جدول ۱۱- موارد بالینی اختلال دوقطبی که در آن‌ها بهتر است..... ۷۴
- جدول ۱۲- داروهای اصلی دارای اثر تثبیت‌کنندگی خلق و برخی از نقاط قوت و ضعف آن‌ها..... ۷۴
- جدول ۱۳- توصیه‌هایی برای مدیریت بالینی اختلال جسمانی‌سازی..... ۹۰
- جدول ۱۴- توصیه‌هایی برای مدیریت بالینی اختلال تبدیلی..... ۹۱
- جدول ۱۵- نگرش‌های نادرست نسبت به اعتیاد..... ۹۸
- جدول ۱۶- داروهای مؤثر برگزیده‌های آپئوئیدی..... ۱۰۳
- جدول ۱۷- داروهای مورد استفاده در درمان انزال زودرس..... ۱۰۷
- جدول ۱۸- ارزیابی علت اختلال نعوظی..... ۱۰۸
- جدول ۱۹- علل دارویی کمبود میل جنسی..... ۱۱۱
- جدول ۲۰- عوارض جنسی داروهای روان‌پزشکی..... ۱۱۳
- جدول ۲۱- علائم و نشانه‌های مسمومیت با لیتیوم..... ۱۲۲
- جدول ۲۲- ویژگی‌های شخصیت‌های گوناگون..... ۱۲۹
- جدول ۲۳- درمان‌های مؤثر در اختلال شخصیت مرزی..... ۱۳۱
- جدول ۲۴- داروهای آنتی‌پسیکوتیک..... ۱۳۵
- جدول ۲۵- اختلالات مهم روان‌پزشکی و درمان‌های دارویی خط اول..... ۱۳۵
- جدول ۲۶- برخی از باورهای نادرست رایج در مورد درمان‌های دارویی در روان‌پزشکی..... ۱۳۷
- جدول ۲۷- نمونه‌هایی از تداخلات مهم دارویی در روان‌پزشکی..... ۱۳۹
- جدول ۲۸- مدیریت اولیه برخی از عوارض جانبی داروهای روان‌پزشکی..... ۱۴۰

جدول ۲۹- عوارض جدی داروهای روان‌پزشکی	۱۴۲
جدول ۳۰- علل بی‌خوابی	۱۴۴
جدول ۳۱- اصول بهداشت خواب	۱۴۶
جدول ۳۲- برخی از ویژگی‌های بالینی داروهای بنزودیازپینی	۱۴۷
جدول ۳۳- مقایسه اثر داروهای روان‌پزشکی بر خواب	۱۴۸
جدول ۳۴- اصول آموزش روانی به بیمار	۱۵۹

www.ketab.ir

به نام خداوند جان و خرد

پیش‌گفتار

دستیابی به بهترین شیوه آموزش، همواره دغدغه آموزگاران بوده و این دغدغه در آموزش دانشجویان پزشکی نیز همواره وجود داشته است. هرچند فناوری‌های جدید در حیطه آموزش دانشجویان پزشکی تأثیرگذار بوده، در ایران به دلایل گوناگون، اندازه این تأثیر به میزان اثربخشی بالقوه شیوه‌های جدید آموزشی نزدیک نشده است. دلایل و مشکلات متنوعی را در این زمینه می‌توان نام برد که البته مستند کردن برخی از آن‌ها نیاز به پژوهش دارد:

«کافی نبودن تعداد استاد به نسبت تعداد دانشجو، مشغله زیاد اساتید و کمبود وقت آموزشی، اولویت دادن آموزش دستیاران تخصصی بر آموزش دانشجویان پزشکی، اولویت دادن پژوهش بر آموزش از جانب مسئولان برنامه‌ریز و یا از جانب اساتید به دلایل حرفه‌ای یا شخصی، در دسترس نبودن امکانات آموزشی مطابق با پیشرفت‌های روز تکنولوژی، اجبار به آموزش هم‌زمان کارآموز، کارورز و دستیار تخصصی، ...».

همه این‌ها و مواردی دیگر، حل نشده باقی مانده و مانع از ارتقای بیشتر سطح آموزش دانشجویان پزشکی در ایران شده‌اند. «آموزش پزشکی» حیطه‌ای نسبتاً دست‌نخورده در فضای پژوهشی کشور و نیازمند بررسی‌های دقیق برای ارزیابی موانع موجود و ارائه راه حل‌های مؤثر است.

اندیشه ابتدایی نگارش کتاب حاضر، از استقبال دانشجویان پزشکی از شنیدن

نمونه‌های بالینی در کلاس‌های درس روان‌پزشکی شکل گرفت. هم‌اکنون کتاب‌های مفیدی برای آموزش روان‌پزشکی به زبان فارسی در بازار ایران موجود است؛ حتی کتاب‌هایی که بتواند نیاز دانشجویان پزشکی را در دوره یک‌ماهه چرخشی روان‌پزشکی (که هدف اصلی کتاب حاضر است) تا اندازه‌ای برطرف کند. با این حال، این کتاب ویژگی‌هایی دارد که آن را از بسیاری متمایز می‌کند:

۱- تأکید بر تشخیص و درمان: تشخیص و درمان اساس کار هر پزشک بر بالین بیمار است. بدیهی است که سایر جنبه‌های هر بیماری مانند اتیولوژی، فیزیوپاتولوژی و پیش‌آگهی از اهمیت زیادی برخوردارند، اما هدف این کتاب ارائه مکملی بر کتاب‌های مفصل مرجع است تا دانشجو بتواند با تابلوی بالینی اختلالات در مدت کوتاه دوره چرخشی روان‌پزشکی بهتر آشنا شود و بتواند تصویر ملموس‌تری از فضای کار روان‌پزشکی بیابد.

۲- تقدم ذکر مثال بالینی بر شرح بیماری: یادگیری و درک مفهوم تعاریف، تنها پس از ذکر مثال است که ممکن می‌شود. تجربه نویسندگان کتاب در تدریس روان‌پزشکی، نشان‌دهنده نیاز دانشجویان به شنیدن نمونه‌های واقعی است تا به‌خوبی آن‌چه در کتاب می‌خوانند را بفهمند. در این کتاب برای افزایش گیرایی آموزش، سعی شده تا شرح بالینی بیمار - تا جایی که مقدور بوده - مقدم بر تعریف و توضیح اختلال آورده شود.

۳- رعایت اختصار: همان‌گونه که اشاره شد، هدف نگارندگان ایجاد قابلیت استفاده از کل کتاب در مدت کوتاه دوره چرخشی کارآموزی و کارورزی روان‌پزشکی در کنار کتب مرجع امتحانات رسمی بود. بنابراین، سعی بر پرهیز از ارائه اطلاعات حاشیه‌ای شد. در واقع، نویسندگان از هر مطلبی که فکر می‌کردند می‌شد گذشت و نگفت، گذشتند! تردیدی هم در این نیست که حتماً مطالبی بوده که می‌شد از آن‌ها گذشت و نویسندگان کتاب نگذاشتند یا نمی‌شد گذشت و گذاشتند! فرهیختگان گرامی و دوست‌داران کتاب منت خواهند گذاشت و این موارد را به ما گوشزد خواهند نمود.

در راستای رعایت اختصار، در فصل‌های مختلف کتاب، استناد مکرری به ضمیمه DSM-IV-TR شده که در انتهای کتاب قرار گرفته است. خواننده می‌تواند پس از مطالعه هر بخشی از کتاب که در آن به این ضمیمه ارجاع شده، با مطالعه ملاک‌های تشخیصی در ضمیمه، اطلاعات خود را کامل کند. صفحه‌ای از کتاب نیز به ذکر شکل کامل کوتاه‌نوشت‌ها اختصاص یافته و در برخورد با هر مورد کوتاه‌نوشت در متن کتاب، می‌توان به این صفحه مراجعه کرد.

نگارندگان بر این باورند که کتاب حاضر، جز آن‌که برای دانشجویان پزشکی قابل استفاده است، برای پزشکان عمومی و روان‌شناسان بالینی نیز مفید خواهد بود و دستیاران تخصصی روان‌پزشکی هم دست‌کم در سال‌های اول دوره آموزشی خود از آن بهره می‌برند.

باید یادآور شد که این کتاب به هیچ عنوان برای پزشک یا روان‌شناسی که می‌خواهد نسبت به جنبه‌های گوناگون در یک از اختلالات روان‌پزشکی آگاهی کاملی پیدا کند، کافی نخواهد بود. این کتاب را باید مکمل و نه جایگزین کتب مرجع دانست.

در پایان، از همکاران عزیز و دانشمندانم - جناب آقای دکتر سیدوحید شریعت و جناب آقای دکتر امیرحسین جلالی - که دعوت بنده را برای همکاری در نگارش این کتاب پذیرفتند و در تلاش خود مضایقه نکردند، بسیار سپاسگزارم.

امیر شعبانی، مرداد ۱۳۹۱

تهران، مرکز آموزشی - درمانی روان‌پزشکی ایران